

London.

Jlaes De-
N 1985.
Plenum

um: con-
r. Scand
tning av

2. EN SJÄLVKLÄRHET (ÅTER-)UPPTÄCKT

Hur kunde Freud och hans samtida slutföra behandlingar på 100 timmar¹, när psykoanalytisk terapi idag för det mesta tar 3-4 gånger så lång tid i anspråk? Teorin har svällt över alla bräddar, det är sant, men måste det nödvändigtvis leda till längre behandlingstider? Ökad teoretisk sofistikeradhet medför visserligen att arbetsuppgifterna ökar, men samtidigt medför den också en ökad säkerhet och precision, varför nettoeffekten på tidsåtgången borde bli marginell. Har möjligen ambitionsnivån höjts så drastiskt att det kan förklara den ökade tidsåtgången? Det verkar inte troligt med tanke på vilken enastående noggrannhet och omsorgsfullhet Freud ådagalägger i sina skrifter. Har istället patienternas problematik blivit gravare? En del analytiker håller före att det förhåller sig så, att de rena neurofallen blivit rariteter och att vi mest möter tidigt störda patienter. Men, måste man då invända, de här-dast selekterande kollegorna, de som håller sig med de strängaste kriterierna på analyserbarhet, - inte blir väl de förtare färdiga? Nej, snarare tvärtom! Något måste ha hänt.

Ja, något har verkligen hänt. På teknikens område. Och utan att vi märkt det. *En* skillnad som direkt slår oss vid en historisk jämförelse är att Freud var mer aktiv än sina sentida kollegor. Varför? Fanns det tekniska grepp som för honom var så självklara att det inte ens föll honom in att skriva om dem? Om så var fallet, bör det med tanke på de avsevärda skillnaderna i behandlingsslängd ha gällt något fundamentalt, så mycket är säkert. Men vad? Finns det någon ledtråd? Ja, det gör det faktiskt.

¹Freuds 4 första beskrivna fall (Studies on Hysteria, 1895) tog samtliga mindre än ett år i anspråk; 2 av dem (Katarina och Miss Lucy R) inte mer än 9 veckor, således mindre än 60 timmar.

Det finns ett par begrepp som *inte* förekommer i band 24:s allmänna ämnesregister till den engelska standardutgåvan av Freuds samlade verk (Standard Ed, 1961) och som inte heller förekommer i det tekniska standardverket framför andra, Greenson (1967), och det är *icke-neurotisk*, *'neurotisk'* och *'existentiell'*. Att just dessa begrepp överhuvudtaget inte är upptagna har sitt speciella intresse, för de är begrepp med vilka man kan skilja ut vad som inte är tolkbart.

– Men, är det verkligen möjligt att den man som var den förste att systematiskt utforska det omedvetna och som uppställde teorier om den patogena effekten av konflikter på omedveten nivå som ännu står sig, – är det verkligen möjligt att han skulle ha förbisett att det också finns konflikter på medveten nivå, faktiska eller existentiella konflikter? Med hänsyn till att hans livs historia återspeglar en sådan osedvanlig integritet, oförvägenhet och rakryggad hållning (man frestas nästan säga: existentiellt hjältemod), faller det naturligtvis på sin egen orimlighet. Han visste vad han gjorde. Det var ju Freud (1919) som framhöll att man måste kräva av fobikern att han utsätter sig för den fobiska situationen för att den fobiska ångesten skall bli tillgänglig för analys (varigenom han särskilde det viljemässiga, existentiella momentet i neurosen). Vi minns också hans yttrande om att det finns tillfällen när en cigarr bara är ett gott rökverk (och inte en fallosymbol). Jo, nog visste han alltid. Men som teoretiker och författare sysslade han exklusivt med det neurotiska, med det som har anknytning till det omedvetna; och naturligtvis visste han var gränsen gick. Visst slumrar han ibland, vår gode Freud, men vill man påstå, att han inte visste skillnad på neurotiskt och icke-neurotiskt får man lov att bevisa sin sak. Motsatsen, däremot, finns det ingen anledning att leda i bevis.

Det finns en alldeles tydlig tendens i modern psykoanalytisk terapi att glömma denna dinstinktion. Till och med Langs (1978), som förresten är den ende jåg på rak arm kan

erindra mig som skiljer på neurotisk och icke-neurotisk kommunikation, han tolkar, tolkar och tolkar. Och höjer sitt varnande finger mot andra typer av interventioner.²

– Men, om vi tolkar det faktiska, det som bara är, det som inte är omedvetet funderat, det som är medvetet eller förmedvetet? Vad gör vi egentligen då?

Jo, då förser vi våra patienter med psykoanalytiska klichéer, pseudoförklaringar och lögnbarriärer, ursäkter för att inte välja och ta ansvar för sina val, schabloner i självbedrägeriets tjänst. Man säger exempelvis att patienten gör som han gör *därför* att det var si eller så i hans barndom. Precis som i alla elaka skämtteckningar som driver med psykoanalysen. – Jåså, ja, . . . men viljan då? Den kommer liksom bort i hanteringen när man tänker kausalt på det viset och gör patienten till ett viljelöst objekt (i motsats till ett väljande subjekt).

Det är först sedan det faktiska, (för-)omedvetna eller existentiella har klarats av som det illusoriska, det omedvetna eller neurotiska blir tillgängligt för psykoanalytisk tolkning. Detta måste helt enkelt ha varit en självklarhet för Freud; något annat kan jag svårligen tänka mig. För oss är det hög tid att återupptäcka denna självklarhet.

Men det är också hög tid att vi börjar leva upp till det uppriktighetskrav vi ålägger våra patienter³ genom att förbehållslöst visa varandra hur vi arbetar, på det att icke fler självklarheter må falla i glömska. Beskrivningar av vad man gör och hur man gör det är alltid filtrerade genom referatets tillrättalaganden, utvalda eller så fragmentariska att de inte låter sig bedömas. De gäller för att vara kliniska illustrationer och belägg för de fynd som rapporteras respektive de ståndpunkter som förfäktas. Men med sådan bevisföring kan i själva verket vad som helst bevisas. Vi får helt enkelt lov att klara oss utan den censur som ofrånkomligen hör till det fragmentariska, anekdotiska

²Mera därom i kap. 3.

³Genom regeln om de fria associationerna.

och refererande framställningssätt som hittills varit förhärskande. Vill vi vara trovärdiga får vi lov att ord för ord återge hur vårt arbete gestaltat sig, vare sig vi går i handledning eller publicerar oss i skrift. Det handlar, som var och en förstår, om en ganska avsevärd existentiell utmaning. Precis som det analytiska arbetet självt – åtminstone om man inte tillåter sig att blunda för att det också finns icke-neurotisk eller existentiell problematik. Och är vi inte beredda att anta den utmaning det förtra utgör, så bör vi kanske ta vårt val av det senare under omprövning. Allt i konsekvensens namn. Om sanningen har sitt pris, hur skulle då sanningssökandet kunna vara gratis?

Referenser & litteraturförslag (*)

- *Freud, S (1886–1936). *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, edited and commented by James Strachey. London: Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis, 1961.
- (1919). Lines of Advance in Psycho-Analytic Therapy. *Standard Ed* 17:159–168.
- Greenson, R.R. (1967). *The Technique and Practice of Psychoanalysis*. London: The Hogarth Press, 1978.
- *Jones, E (1953–1957). *The Life and Work of Sigmund Freud*. Redigerad och förkortad av Lionel Trilling och Steven Marcus. Hammondswoth: Penguin Books, 1974.
- Langs, R (1978). *The Listening Process*. New York: Jason Aronson.
- *Sjöbäck, H & Westerlundh, B (1977). *Sigmund Freud. Psychoanalysens skapare*. Malmö: Bo Cavefors Bokförlag.